

Nr 139

Av herr Lorentzon m. fl., om samhällelig bestämmanderätt över alla resurser för energiförsörjningen.

Behovet av elenergi är i stadigt stigande och förväntas enligt energiutredningskommittén vara 50 procent högre år 1975 än vad bränsleutredningen beräknade. Förklaringen härtill kan delvis sökas i de ökade standardkraven beträffande bostadsuppvärmningen. Bebyggelseområden med eluppvärmning av bostäderna har redan tillkommit. Detta system för bostadsuppvärmning har visserligen hittills i stort sett begränsats till småstuge-, radhus- och villabebyggelse, men det kan med starka skäl förväntas att inom en nära framtid även hyreshus kommer att förse med anordningar för eluppvärmning. Det kan förväntas att på kommunerna faller uppgiften att svara för eluppvärmning i de av dem ägda bostadshusen, åldringsbostäderna och institutionslokalerna. Specialister på området hävdar ju också att denna form av bostadsuppvärmning ställer sig billigare än uppvärmning genom olja och andra bränslen.

Till vad som nämnts beträffande den stigande efterfrågan på elenergi kan fogas industriens och andra företags ständigt stegrade behov. Vidare är det uppenbart att de oavbrutet ökande luftföroreningarna i städer och tätorter aktualiserar en snabbare övergång från den luftföroreande oljeeldningen till uppvärmning genom elenergi och till byggandet av fjärrvärmeverk.

Om det således får anses odiskutabelt att en ökad användning av elenergi i de avseenden som nämnts är både önskvärd och trolig och att efterfrågan på elenergi över lag kommer att kraftigt stiga, så reses därigenom med förnyad styrka frågan om den samhälleliga planeringen av energiförsörjningen och om den bestämmanderätt över tillgångarna som är nödvändig för en god samhällelig planering och en rationell distributionsform ägnad att, utan bundenhet till privata vinstintressen, tillgodose de yppade och de väntade behoven.

Att elförsörjningen hittills baserats på ett system som i hög grad skapats för att tillgodose privata vinstintressen har medfört påtagliga olägenheter för landet och för elabbonnenterna. Flera exempel skulle i detta sammanhang kunna anföras. Vi nöjer oss med exemplet från Ångermanlands kustområden denna vinter, där ett privat elkraftföretag illustrerat sin oförmåga att sköta distributionen av elenergi till abonnenterna. Företaget i fråga tycks inte ha haft någon som helst beredskap. Inte ens ledningsgatorna har man ägnat tillbörligt intresse.

Nu rådande förhållanden är oacceptabla inte minst med tanke på att energiförsörjningen står i beroende av landets naturtillgångar, av vetenskaplig forskning bekostad av samhället samt av utrikeshandeln. Men även om man bortsåg från dessa viktiga omständigheter, så kvarstod att samhällets behov bör vara det avgörande, inte tillgodoseendet av privata vinstintressen.

I samband med den av oss i det föregående resta frågan om planeringen och distributionsformerna vill vi här hänvisa till hur enskilda företag, då det stod klart att elproduktionen inom en näraliggande framtid inte kunde nämnvärt öka genom användandet av vattenkraft, skapade egna kraftverk och upprättade egna vinstgivande distributionsföretag. Detta inverkade menligt på arbetsmarknadsmyndigheternas planering och på lokaliseringpolitiken, samtidigt som de statliga prognoserna för elproduktionen plötsligt rubbades.

Beträffande elenergiproduktion genom användande av vattenkraft är det ett känt förhållande att vi närmar oss punkten för de maximala utnyttjandemöjligheterna. Andra kraftkällor måste nu till, framför allt atomkraften. Enligt uppgifter i årets statsverksproposition bil. 12 förutsattes att atomkraften kommer att i stor skala introduceras i vårt land i mitten av 1970-talet. Det förutsattes att den därefter kommer att svara för den övervägande delen av elkraftutbyggnaden i landet. Under den närmaste 10-årsperioden väntas sex kraftreaktorer komma att tas i bruk. För att fullfölja atomenergiprogrammet har riksdagarna åren 1957—1966 anvisat 1 163,2 milj. kr. till Aktiebolaget Atomenergi och 242 milj. kr. till vattenfallsverket. Den privata industriens ekonomiska bidrag i detta sammanhang inskränker sig till 6 milj. kr.

Även när det gäller denna nya kraftkälla tillåtes privata vinstintressen tillgodogöra sig fördelarna av samhälleliga insatser och samhälleliga tillgångar samt påverka planeringen och distributionsformernas uppbyggnad. Redan har privata intressen hunnit att i detta avseende tillgodogöra sig de forskningsresultat som samhället i stort sett bekostat. Man kan utgå från att detta i än högre grad blir fallet i fortsättningen, därest inte samhället tillförsäkrar sig bestämmanderätten över energiresurserna.

Det är en samhällelig uppgift att svara för landets energiförsörjning, utbygga, effektivisera och förbilliga energiproduktionen på det planerliga sätt som kan bli möjligt endast om samhället självt har bestämmanderätten över resurserna och över distributionsformerna.

I en motion till förra årets riksdag hemställde den kommunistiska riksdagsgruppen om skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga. Bankoutskottet yrkade avslag på motionens förslag om samhällskontroll av energiresurserna med motiveringen att i direktiven för den av chefen för handelsdepartementet år 1964 tillkallade energikommittén hade bl. a. flera av de i motionen berörda frågorna uppmärksammats. Utskottet fortsatte:

I den mån så icke skulle vara fallet, bör enligt utskottets mening utredningens resultat likväl avvaktas, innan riksdagen tar ställning till huruvida denna skall hos Kungl. Maj:t anhålla om sådana åtgärder som motionärerna föreslagit.

Denna formulering i utskottsutlåtandet antyder att den fråga i sammanhanget som vi anser vara den väsentligaste, nämligen om samhällets bestämmanderätt över energitillgångarna, inte ligger i energikommitténs uppdrag att utreda. Såvitt undertecknade kan finna ingår ej heller i direktiven för 1966 års atomenergiutredning och eldistributionsutredningen av samma år att granska den centrala fråga som vi här berört. Den samordning som särskilt elenergiutredningen har att syssla med gäller av allt att döma företag som redan är samhällsägda.

Med åberopande av vad i denna motion anförts föreslås riksdagen besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana åtgärder att samhället får bestämmanderätten över alla resurser för energiförsörjningen.

Stockholm i januari 1967

Gustav Lorentzon (k)

Gösta Andersson (k)
i Luleå

Henning Nilsson (k)
i Gävle

Gunvor Ryding (k)